

Anmeldelse af: *Martin Ekman: Where on Earth are We ? Using the Sky for Mapping the Nordic Countries 1500-2000*. Summer Institute for Historical Geophysics, Åland Islands, 2011.

Forfatteren, Martin Ekman, er eneste medarbejder i "Summer Institute for Historical Geophysics" beliggende på Ålands øerne. Institutet har gennem årene udgivet mange interessante publikationer, hvor geodætiske og geofysiske data fra det Baltiske område er benyttet, se <http://www.historicalgeophysics.ax>.

Denne publikation har mere generel interesse, idet den handler om kortlægningen af de Nordiske lande gennem de sidste 500 år. Dog indeholder bogen et meget interessant kapitel der beskriver den islandske vikings Oddi Helgason, (c. 1150) tabel over den daglige maksimale solhøjde gennem året. Denne tabel blev benyttet af vikingerne til at bestemme den geografiske bredde.

Resultaterne af breddebestemmelser baseret på sol-observationer er samlet i en tabel hvor værdierne er sammenlignet med moderne resultater. De overraskende små forskelle er typisk på 30' eller 55 km.

Tycho Brahe gjorde store fremskridt (før kikkerten !) med både instrumenter og metoder. Hans resultater havde fejl på kun 0.6' eller ca. 1 km.

Efter opfindelsen af kikkerten og med forbedrede ure blev resultaterne i de følgende århundrede forbedret af for eksempel Celsius. Punkter på Ålands øerne blev en del af en triangulation mellem Finland og Sverrig, 1748-52. Men bestemmelsen af den geografiske længde var stadig et problem, som det klart fremgår af "**illustration**". Det blev først løst ved at transportere 20-30 ure mellem, de Nordiske lande, England og Rusland.

Store fremskridt blev opnået udfra resultaterne fra den franske bredde (gradmålings) ekspedition til Lapland ledet af P.L.M.Mopertuis omkring 1740, (og den tilsvarende ekspedition til Sydamerika) hvor Newtons hypotese om at Jorden var fladtrykt ved polerne blev bekræftet. Resultatet blev udtrykt som længden af en meridianbue ved en bestemt bredde, og benyttet til definitionen af meteren og sømilen.

Brugen af satellitter og fjerne galaxer (hvor Onsala observatoriet syd for Göteborg har haft og stadig har en vigtig funktion) er godt beskrevet. Den leder op til en diskussion af moderne reference systemer, som ITRF. Kendte danske geodæters indsats (efter Brahe) er omtalt: C.Wessel, T.Bugge, H.C.Schumacher, C.G.Andræ, T.Krørup, F.Madsen, A.O.B.Jensen og F.B.Madsen er nævnt.

Bogen indeholder mange interessante tabeller med sammenligninger af gamle og nye stedsbestemmelser, der viser de fantastiske fremskridt siden vikingerne. Jeg mangler dog en ting, nemlig en omtale af Roskilde Domkirkes position i middelalderen, der blev angivet som den korteste dags længde. De udsendte munke må virkelig have følt at de var langt væk fra Paven i Rom !

Bogen er meget interessant og læseværdig. Ikke blot for alle der interesserer sig for kort og kortlægning her i Norden, men for alle der burde vide hvad der kom før GPS og kort på deres mobiltelefon. Bogen anbefales på det varmeste.

C.C.Tscherning, København Universitet .

